ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)
της 26ης Οκτωβρίου 2006 *

Στην υπόθεση C-302/05,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 226 ΕΚ λόγω παραβάσεως, η οποία ασκήθηκε στις 28 Ιουλίου 2005,

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον B. Schima και την D. Recchia, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα,

κατά

Ιταλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενης από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον M. Massella Ducci Teri, avvocato dello Stato, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους C. W. A. Timmermans, πρόεδρο τμήματος, R. Schintgen, P. Kūris, J. Klučka (εισηγητή) και Γ. Αρέστη, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με την προσφυγή της, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ζητεί από το Δικαστήριο να διαπιστώσει ότι η Ιταλική Δημοκρατία, προβλέποντας ότι, προκειμένου να μπορεί να αντιταχθεί έναντι των δανειστών του αγοραστή, η ρήτρα παρακρατήσεως της κυριότητας πρέπει να περιλαμβάνεται σε έκαστο των τιμολογίων των επακόλουθων παραδόσεων, οι οποίες έχουν βέβαιη ημερομηνία προγενέστερη της κατασχέσεως και έχουν καταχωριστεί κανονικά στα λογιστικά βιβλία, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, για την καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές (ΕΕ L 200, σ. 35).

Το νομικό πλαίσιο

Η κανονιστική νομοθεσία

2 Η οδηγία 2000/35 αποσκοπεί στην εναρμόνιση των νομοθεσιών των κρατών μελών για την καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων ή μεταξύ επιχειρήσεων και δημόσιων φορέων για προμήθεια εμπορευμάτων ή για παροχή υπηρεσιών έναντι αμοιβής.

3 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής προβλέπει:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλες τις πληρωμές που έχουν χαρακτήρα αμοιβής στα πλαίσια εμπορικών συναλλαγών.»

4 Σύμφωνα με το άρθρο 2 της ίδιας οδηγίας:

«[Ν]οούνται ως:

1) "εμπορική συναλλαγή": κάθε συναλλαγή μεταξύ επιχειρήσεων ή μεταξύ επιχειρήσεων και δημόσιων αρχών, η οποία οδηγεί στην παράδοση αγαθών ή στην παροχή υπηρεσιών έναντι αμοιβής·

[...]

3) "παρακράτηση της κυριότητας": σημαίνει κάθε συμβατική συμφωνία, με βάση την οποία ο πωλητής διατηρεί την κυριότητα των πωλουμένων αγαθών μέχρις ότου εξοφληθεί πλήρως το τίμημα·

[...]»

5 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35 ορίζει:

«Τα κράτη μέλη ορίζουν, σύμφωνα με τις εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις που προβλέπονται από το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, ότι ο πωλητής διατηρεί την κυριότητα των αγαθών μέχρις ότου εξοφληθεί πλήρως το τίμημα, εφόσον έχει συμφωνηθεί ρητώς μεταξύ του αγοραστή και του πωλητή, πριν από την παράδοση των αγαθών, ρήτρα παρακράτησης της κυριότητας.»

6 Σύμφωνα με την εικοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής:

«Είναι επιθυμητό να εξασφαλισθεί στους δανειστές η δυνατότητα να ασκούν το δικαίωμα παρακράτησης της κυριότητας σε όλη την Κοινότητα κατά τρόπο που δεν εισάγει διακριτική μεταχείριση, εφόσον η ρήτρα παρακράτησης της κυριότητας είναι έγκυρη με βάση τις εφαρμοστέες εθνικές διατάξεις που ορίζονται από το Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο.»

Η εθνική νομοθεσία

7 Η πώληση με παρακράτηση της κυριότητας διέπεται στο ιταλικό δίκαιο από τον αστικό κώδικα, τόμος IV, τίτλος III, κεφάλαιο I, παράγραφος 3.

8 Σύμφωνα με το άρθρο 1523 του κώδικα αυτού, με τίτλο «Μεταβίβαση της κυριότητας και κίνδυνοι»:

«Στην πώληση επί πιστώσει με παρακράτηση της κυριότητας, ο πωλητής καθίσταται κύριος του πράγματος κατά τη στιγμή πληρωμής της τελευταίας δόσεως του τιμήματος, αλλά φέρει τους κινδύνους που συνδέονται με το πράγμα από τη στιγμή της παραδόσεώς του.»

9 Το άρθρο 1524, παράγραφος 1, του ίδιου κώδικα προβλέπει ότι η παρακράτηση κυριότητας μπορεί να αντιταχθεί έναντι των δανειστών του αγοραστή μόνον εφόσον περιλαμβάνεται σε έγγραφο που φέρει ημερομηνία προγενέστερη της διαδικασίας κατασχέσεως. Οι παράγραφοι 2 και 3 του ίδιου άρθρου ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο η ρήτρα αυτή μπορεί να αντιταχθεί σε τρίτους αγοραστές, είτε όταν η πώληση έχει ως αντικείμενο μηχανήματα αξίας μεγαλύτερης των 30 000 ιταλικών λιρών (ITL) (16 ευρώ περίπου), είτε όταν η πώληση αφορά κινητά εγγεγραμμένα σε δημόσιο μητρώο.

10 Το άρθρο 11, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος υπ' αριθ. 231, της 9ης Οκτωβρίου 2002 (στο εξής: νομοθετικό διάταγμα), έχει ως εξής:

«Η παρακράτηση της κυριότητας του άρθρου 1523 του αστικού κώδικα, προκύπτουσα από προηγουμένη γραπτή συμφωνία μεταξύ του αγοραστή και του πωλητή, μπορεί να αντιταχθεί έναντι τρίτων δανειστών του αγοραστή αν περιλαμβάνεται σε έκαστο των τιμολογίων των επακόλουθων παραδόσεων, οι οποίες έχουν βέβαιη ημερομηνία προγενέστερη της διαδικασίας κατασχέσεως και έχουν καταχωριστεί κανονικά στα λογιστικά βιβλία.»

Η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

11 Η Επιτροπή επιλήφθηκε καταγγελίας σύμφωνα με την οποία ο καταγγέλλων υποστήριζε ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 2000/35 δεν είχε μεταφερθεί ορθώς στην ιταλική νομοθεσία. Σύμφωνα με τον καταγγέλλοντα αυτόν, το άρθρο 11, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος επιβάλλει στον πωλητή σημαντικές διοικητικές επιβαρύνσεις.

12 Η Επιτροπή, αφού όχλησε την Ιταλική Δημοκρατία να υποβάλει παρατηρήσεις επί της διατάξεως αυτής της εθνικής νομοθεσίας σε σχέση με το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας, στις 18 Οκτωβρίου 2004, εξέδωσε αιτιολογημένη γνώμη καλώντας το κράτος μέλος αυτό να λάβει τα μέτρα που είναι απαραίτητα για να συμμορφωθεί με την αιτιολογημένη αυτή γνώμη εντός δύο μηνών από της κοινοποιήσεώς της.

13 Ελλείψει απαντήσεως, η Επιτροπή αποφάσισε να ασκήσει την παρούσα προσφυγή.

Επί της προσφυγής

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

14 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το άρθρο 11, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος αντίκειται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35 και στο πνεύμα της.

15 Σύμφωνα με την Επιτροπή, η υποχρέωση να περιλαμβάνεται σε κάθε τιμολόγιο η ρήτρα παρακρατήσεως της κυριότητας, προκειμένου να μπορεί να αντιταχθεί έναντι των δανειστών του αγοραστή, αντιστοιχεί με πρόσθετη υποχρέωση σε βάρος του πωλητή ο οποίος, σύμφωνα με την οδηγία 2000/35, υποχρεούται, για να παραμείνει κύριος των αγαθών μέχρι πλήρους εξοφλήσεως του τιμήματος, να συνάπτει τη ρήτρα αυτή με τον αγοραστή πριν από την παράδοση των εν λόγω αγαθών.

16 Επιπλέον, το γεγονός ότι, δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος, η ημερομηνία των τιμολογίων πρέπει να είναι βέβαιη και προγενέστερη της διαδικασίας κατασχέσεως αντιβαίνει επίσης στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35, που τονίζει ότι προηγείται η συμφωνία που έχει συναφθεί ρητώς μεταξύ αγοραστή και πωλητή.

17 Σε απάντηση, η Ιταλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ρήτρα παρακρατήσεως της κυριότητας νοείται ως ρήτρα παρεπόμενη της συμβάσεως πωλήσεως, η ισχύς ή η αποτελεσματικότητα της οποίας δεν εξαρτάται από καμία συγκεκριμένη τυπική προϋπόθεση, η δε μόνη προϋπόθεση ισχύος της είναι ότι η ρήτρα αυτή πρέπει να συμφωνηθεί κατά τη στιγμή συνάψεως της συμβάσεως πωλήσεως.

18 Το άρθρο 11, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος θεσπίστηκε για να συμπληρώσει τις διατάξεις του αστικού κώδικα και αφορά μόνο τον τρόπο με τον οποίο η ρήτρα παρακρατήσεως της κυριότητας μπορεί να αντιταχθεί έναντι των δανειστών του αγοραστή, και όχι έναντι των τρίτων αγοραστών. Το άρθρο αυτό συμπληρώνει απλώς το άρθρο 1524, παράγραφος 1, του αστικού κώδικα. Συναφώς, η Ιταλική Κυβέρνηση επισημαίνει ότι η επελθούσα με το άρθρο 11, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος τροποποίηση αφορά μόνον ορισμένες κατηγορίες συμβάσεων πωλήσεως, συγκεκριμένα την πώληση με διαδοχικές τμηματικές παραδόσεις, η οποία μπορεί να αφορά εμπορεύματα, δυνάμενα να εκτιμηθούν ατομικώς και με σημαντική οικονομική αξία. Επιπλέον, η Ιταλική Κυβέρνηση

επισημαίνει ότι η διάταξη αυτή αφορά ορισμένους τύπους μικτών συμβάσεων, όπου ο πωλητής υποχρεούται επίσης να παραδώσει πολλά διαδοχικά τιμολόγια.

19 Σύμφωνα με την Ιταλική Κυβέρνηση, η υποχρέωση να περιλαμβάνεται η ρήτρα παρακρατήσεως της κυριότητας στα έγγραφα που πιστοποιούν τη μεταγενέστερη εκτέλεση της αρχικής συμβάσεως αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην τήρηση της αρχής της ασφάλειας δικαίου καθώς και της αρχής της εμπιστοσύνης του τρίτου, ο οποίος υπεισέρχεται σε επαγγελματική σχέση με τον κάτοχο αγαθού, κύριος του οποίου είναι άλλο πρόσωπο.

20 Τέλος, η κυβέρνηση αυτή επικαλείται το καθεστώς της αποδείξεως του αστικού κώδικα. Από τη νομολογία του ιταλικού ακυρωτικού δικαστηρίου προκύπτει ότι κάθε πραγματικό στοιχείο δύναται να χρησιμοποιηθεί προκειμένου να αποδειχθεί η προγενέστερη ημερομηνία ενός εγγράφου. Συναφώς, η νομολογία αυτή δέχεται, μεταξύ άλλων, τη γνώση του εγγράφου από το πρόσωπο έναντι του οποίου πρόκειται να αντιταχθεί.

21 Επί του τελευταίου αυτού σημείου, η Επιτροπή λαμβάνει γνώση ότι μπορεί ευκόλως να αποδεικνύεται ο βέβαιος χαρακτήρας της ημερομηνίας, αλλά εμμένει στην αιτίασή της ότι οι προϋποθέσεις του άρθρου 11, παράγραφος 3, του νομοθετικού διατάγματος δεν συμβιβάζονται με τις διατάξεις του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

22 Για να εκτιμηθεί το βάσιμο της προσφυγής της Επιτροπής, πρέπει να εξεταστεί το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35 και να αναζητηθεί αν η διάταξη αυτή επηρεάζει τους κανόνες που έχει θεσπίσει ένα κράτος μέλος στο θέμα του αντιταξίμου έναντι τρίτων των ρητρών παρακρατήσεως της κυριότητας.

23 Προκαταρκτικώς, τονίζεται ότι η οδηγία αυτή δεν προβαίνει σε εναρμόνιση όλων των κανόνων σχετικά με τις καθυστερήσεις πληρωμών στις εμπορικές συναλλαγές, εφόσον θεσπίζει μόνον ορισμένους συγκεκριμένους κανόνες με σκοπό να καταπολεμηθούν οι καθυστερήσεις αυτές, δηλαδή τους τόκους υπερημερίας (άρθρο 3), την παρακράτηση της κυριότητας (άρθρο 4) και τις διαδικασίες είσπραξης για μη αμφισβητούμενες απαιτήσεις (άρθρο 5).

24 Επιπλέον, η ίδια αυτή οδηγία παραπέμπει σε πολλά σημεία στην εφαρμογή της εθνικής νομοθεσίας. Περί αυτού πρόκειται, μεταξύ άλλων, όπως προκύπτει από τη δέκατη πέμπτη και δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη, για τις διάφορες διαδικασίες αναγκαστικής εκτελέσεως εκτελεστού τίτλου, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες η αναγκαστική εκτέλεση του τίτλου αυτού μπορεί να σταματήσει ή να ανασταλεί καθώς και τους τρόπους συνάψεως συμβάσεων.

25 Όσον αφορά τις ρήτρες παρακρατήσεως της κυριότητας για τις οποίες γίνεται παραπομπή στην εθνική νομοθεσία, το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35 ορίζει ότι τα κράτη μέλη προβλέπουν, σύμφωνα με τις εφαρμοστέες δυνάμει του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου εθνικές διατάξεις, ότι ο πωλητής μπορεί να διατηρήσει την κυριότητα των αγαθών μέχρι πλήρους εξοφλήσεως του τιμήματος όταν η ρήτρα παρακρατήσεως της κυριότητας έχει ρητώς συναφθεί μεταξύ αγοραστή και πωλητή πριν από την παράδοση των αγαθών.

26 Από τη διατύπωση της διατάξεως αυτής προκύπτει ότι η διάταξη προβλέπει τα αποτελέσματα της ρήτρας παρακρατήσεως της κυριότητας έναντι του αγοραστή και του πωλητή, ο δε πωλητής μπορεί να διατηρήσει την κυριότητα των αγαθών μέχρι πλήρους εξοφλήσεως του τιμήματος. Η διάταξη αυτή καθορίζει επομένως ως προϋπόθεση ισχύος της ρήτρας αυτής ότι πρέπει να έχει ρητώς συναφθεί μεταξύ αγοραστή και πωλητή πριν από την παράδοση των αγαθών.

27 Προστίθεται ότι η παραπομπή στις εφαρμοστέες δυνάμει του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου εθνικές διατάξεις, του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35 σκοπεί τις προϋποθέσεις ισχύος της ρήτρας παρακρατήσεως της κυριότητας.

28 Πράγματι, σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, σε συνδυασμό με την εικοστή πρώτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 2000/35, ο κοινοτικός νομοθέτης έκρινε ότι είναι επιθυμητό να εξασφαλιστεί στους δανειστές η δυνατότητα να ασκούν το δικαίωμα παρακράτησης κυριότητας σε όλη την Κοινότητα κατά τρόπο που δεν εισάγει διακριτική μεταχείριση, εφόσον η ρήτρα αυτή είναι έγκυρη με βάση τις εφαρμοστέες δυνάμει του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου εθνικές διατάξεις. Η δυνατότητα των δανειστών να προσφύγουν στη ρήτρα αυτή προκύπτει ως συγκεκριμένη συμβολή στην καταπολέμηση των καθυστερήσεων πληρωμής στις εμπορικές συναλλαγές.

29 Ωστόσο, λαμβανομένης υπόψη της διατυπώσεως του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35 και του σκοπού της οδηγίας αυτής, από τη διάταξη αυτή δεν μπορεί να συναχθεί ότι σκοπεί να επηρεάσει τους κανόνες πλην αυτών που προβλέπουν ρητώς, αφενός, τη δυνατότητα του πωλητή και του αγοραστή να συνάψουν ρητώς ρήτρα παρακρατήσεως της κυριότητας πριν από την παράδοση των αγαθών και, αφετέρου, τη δυνατότητα του πωλητή να διατηρήσει την κυριότητα των αγαθών μέχρις πλήρους εξοφλήσεως του τιμήματος.

30 Επομένως, οι επίμαχοι εν προκειμένω κανόνες, που αφορούν το αντιτάξιμο των ρητρών παρακρατήσεως της κυριότητας έναντι τρίτων, τα δικαιώματα των οποίων δεν επηρεάζονται από την οδηγία 2000/35, εξακολουθούν να ρυθμίζονται αποκλειστικώς από τις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών μελών.

31 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Ιταλική Δημοκρατία, προβλέποντας ότι, προκειμένου να μπορεί να αντιταχθεί έναντι των δανειστών του αγοραστή, η ρήτρα παρακρατή-

σεως της κυριότητας πρέπει να περιλαμβάνεται σε έκαστο των τιμολογίων των επακόλουθων παραδόσεων, οι οποίες έχουν βέβαιη ημερομηνία προγενέστερη της κατασχέσεως και έχουν καταχωριστεί κανονικά στα λογιστικά βιβλία, δεν παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/35.

32 Κατά συνέπεια, πρέπει να απορριφθεί η προσφυγή της Επιτροπής.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Δυνάμει του άρθρου 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει συναφές αίτημα του αντιδίκου. Δεδομένου ότι η Ιταλική Δημοκρατία ζήτησε την καταδίκη της Επιτροπής, αυτή δε ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την προσφυγή.

2) Καταδικάζει την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στα δικαστικά έξοδα.

(υπογραφές)